

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра автоматики та робототехнічних систем ім. акад. І.І.Мартиненка

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. директора ННІ енергетики, автоматики і енергозбереження

_____ Каплун В.В.
“ ____ ” _____ 2020 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри автоматики та робототехнічних
систем ім. акад. І.І.Мартиненка

Протокол № 37 від “19” 06. 2020 р.

Завідувач кафедри

_____ Лисенко В.П.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕОРІЯ АВТОМАТИЧНОГО КЕРУВАННЯ

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

«Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

за спеціальністю 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»

галузі знань 15 «Автоматизація та приладобудування»

Навчально-науковий інститут енергетики, автоматики і енергозбереження

Розробники: _____ доцент, к.т.н., доцент Шуруб Ю.В., доцент, к.т.н. Дудник А.О. _____
(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2020 р.

1. Опис навчальної дисципліни
Теорія автоматичного керування

Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь		
Галузь знань	15 Автоматизація та приладобудування	
Спеціальність	151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»	
Освітній ступінь	"Бакалавр"	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	384	
Кількість кредитів ECTS	13	
Кількість змістових модулів	5	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	+	
Форма контролю	залік (1 семестр) іспит (2 семестр)	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	1ск, 3	2ск, 4
Семестр	1-2, 5-6	3-4, 6-7
Лекційні заняття	75 годин	4 годин
Практичні, семінарські заняття	30 годин	
Лабораторні заняття	60 годин	
Самостійна робота	219 годин	60 годин
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента –	5 (6) години	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни Місце і роль дисципліни в системі підготовки фахівців.

Дисципліна «Теорія автоматичного керування є базовою теоретичною дисципліною у програмі підготовки фахівців з автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих технологій, мета якої формування знань з аналізу роботи та синтезу автоматичних систем керування технологічними процесами, що застосовуються в сільському господарстві, а також удосконалення загально-інженерної підготовки студентів.

Під час вивчення дисципліни студенти засвоять практичні навички з дослідження та проектування систем автоматичного керування.

Оволодіння знаннями дозволить студенту знати класифікацію, принципи дій та характеристики систем автоматичного керування; методи аналізу автоматичних систем в часовій та частотній областях; методи аналізу стійкості та показників якості роботи автоматичних систем; методи синтезу коректуючих пристроїв систем автоматичного управління згідно із заданими показниками якості.

Успішне виконання практичної складової дисципліни забезпечить студенту вміння здійснювати обґрунтований вибір засобів автоматизації; застосовувати методи для аналізу роботи реальних автоматичних систем управління, що мають місце в сільському виробництві; проводити синтез автоматичних систем із заданими показниками якості; освоювати нові види автоматичних систем, що впроваджуються в сільськогосподарське виробництво.

Дисципліни, які мають передувати вивченню курсу «Теорія автоматичного керування»:

- 1) «Вища математика»;
- 2) «Числові методи»;
- 3) «Фізика».

Знання та навички, засвоєнні під час вивчення цієї дисципліни, студент може використовувати як у подальшому навчанні, так і у своїй професійній діяльності.

Дисципліна «Теорія автоматичного керування» забезпечує формування таких компетентностей (у відповідності із ОПП за спеціальністю 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»):

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК5. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК8. Здатність працювати в команді.

ФК3. Здатність виконувати аналіз об'єктів автоматизації на основі знань про процеси, що в них відбуваються; вміти застосовувати методи теорії автоматичного керування для дослідження, аналізу та синтезу систем автоматичного керування.

ПР4. Розуміти суть процесів, що відбуваються в об'єктах автоматизації (за галузями діяльності) та вміти проводити аналіз об'єктів автоматизації і обґрунтовувати вибір структури, алгоритмів та схем керування ними на основі результатів дослідження їх властивостей.

ПР5. Вміти застосовувати методи теорії автоматичного керування для дослідження, аналізу та синтезу систем автоматичного керування.

3. Програма навчальної дисципліни 1 семестр

Змістовий модуль 1. Основні поняття та визначення. Статичні та динамічні характеристики елементів автоматичної системи

Тема 1. Вступ. Основні поняття та визначення. Короткий історичний нарис. Види автоматизації. Класифікація автоматизованих систем. (2 години).

Тема 2. Системи автоматичного регулювання(CАР). Структури автоматичних систем та форми їх подання. (2 години)

Тема 3. Функціональні елементи автоматичних систем, їх статичні та динамічні характеристики (2 години)

Тема 4. Форми подання динамічних характеристик елементів автоматичних систем. (2 години)

Тема 5. Елементарні динамічні елементи та їх характеристики. (2 години)

Тема 6. Об'єкти управління та їх характерні властивості. Типові динамічні об'єкти. (2 години)

Змістовий модуль 2. Моделювання, аналіз роботи та синтез коректуючих ланок лінійних детермінованих автоматичних систем

Тема 7. Види з'єднань динамічних ланок та їх еквівалентні передаточні функції. Зворотні зв'язки в автоматичних системах. (2 години)

Тема 8. Структурні алгоритмічні схеми автоматичних систем та їх динамічні характеристики. (2 години)

Тема 9. Поняття про стійкість автоматичних систем. Загальні умови стійкості за Ляпуновим. (2 години)

Тема 10. Алгебраїчні та частотні критерії стійкості. (2 години)

Тема 11. Запаси стійкості та методи їх визначення. Аналіз впливу параметрів системи на її стійкість. (2 години)

Тема 12. Перехідні процеси в автоматичних системах та методи їх побудови. Показники якості роботи АС. (2 години)

Тема 13. Синтез автоматичних систем з заданими показниками якості. (2 години)

Тема 14. Коректуючі та стабілізуючі ланки автоматичних систем. Методи їх визначення та застосування для покращення стійкості та якості роботи системи. (2 години)

2 семестр

Змістовий модуль 3. Аналіз роботи лінійних автоматичних систем при випадкових збуреннях.

Тема 1. Характеристики збурень як випадкових процесів. Визначення характеристик по експериментальним реалізаціям. (2 години)

Тема 2. Канонічне розкладання випадкових процесів. Спектральна густина випадкового процесу. (2 години)

Тема 3. Проходження випадкового процесу через лінійну систему. (2 години)

Тема 4. Визначення якості роботи лінійних автоматичних систем при стаціонарних збуреннях (2 години)

Тема 5. Характеристики стохастичних динамічних систем. Кореляційна теорія випадкових процесів. (2 години)

Змістовий модуль 4. Нелінійні автоматичні системи та методи аналізу їх роботи.

Тема 6. Поняття про нелінійну автоматичну систему. Види нелінійностей та їх математичний опис. (2 години)

Тема 7. Метод припасування. Приклад побудови руху нелінійної системи цим методом. (2 години)

Тема 8. Метод фазового портрета. Фазові траєкторії. Особливі точки на фазових портретах. (2 години)

Тема 9. Метод гармонічної лінеаризації. Передаточна функція нелінійної ланки. (2 години)

Змістовий модуль 5. Цифрові системи керування

Тема 10. Поняття про дискретну систему автоматичного керування.

Тема 11. Особливості динаміки цифрових систем керування.

Тема 12. Z-перетворення. Теорема Z-перетворення. Дискретні передатні функції цифрових систем керування у Z-перетворенні.

Тема 13. Поняття про стійкість цифрових систем керування.

Тема 14. Оцінка якості цифрових систем керування. Методи побудови перехідних процесів цифрових систем керування.

Тема 15. Синтез цифрових коригуючих пристроїв за допомогою логарифмічних частотних характеристик.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								Заочна форма				
	денна форма								усього				
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Змістовий модуль 1. Основні поняття та визначення. Статичні та динамічні характеристики елементів автоматичної системи.													
Тема 1. Вступ. Основні поняття та визначення. Короткий історичний нарис. Види автоматизації. Класифікація автоматизованих систем.	1	13	3	2	2		6		1				
Тема 2. Системи автоматичного регулювання(САР). Структури автоматичних систем та форми їх подання.	2	11	2		2		7						
Тема 3. Функціональні елементи автоматичних систем, їх статичні та динамічні характеристики.	3	13	2	2	2		7	1	1				
Тема 4. Форми подання динамічних характеристик елементів автоматичних систем.	4	16	2	2	2		10						
Тема 5. Елементарні динамічні елементи та їх характеристики.	5	18	4		4		10						
Тема 6. Об'єкти управління та їх характерні властивості. Типові динамічні об'єкти.	6-7	19	2		2		15						
Разом за змістовим модулем 1		90	15	6	14		55	2	2				
Змістовий модуль 2. Моделювання, аналіз роботи та синтез коректуючих ланок лінійних детермінованих автоматичних систем.													
Тема 1. Види	8	10	2	2			6						

з'єднань динамічних ланок та їх еквівалентні передатні функції. Зворотні зв'язки в автоматичних системах.													
Тема 2. Структурні алгоритмічні схеми автоматичних систем та їх динамічні характеристики.	9	14	2	2			10						
Тема 3. Поняття про стійкість автоматичних систем. Загальні умови стійкості за Ляпуновим.	10	18	2	2	4		10						
Тема 4. Алгебраїчні та частотні критерії стійкості.	11	14	2		2		10						
Тема 5. Запаси стійкості та методи їх визначення. Аналіз впливу параметрі системи на її стійкість.	12	12	2		2		8						
Тема 6. Перехідні процеси в автоматичних системах та методи їх побудови. Показники якості роботи АС.	13	11	2		4		5						
Тема 7. Синтез автоматичних систем з заданими показниками якості.	14	9	1	1	2		5						
Тема 8. Коректуючі та стабілізуючі ланки автоматичних систем. Методи їх визначення та застосування для покращення стійкості та якості роботи системи.	15	12	2	2	2		6						
Разом за змістовим модулем 2		100	15	9	16		60						
Разом за 1 семестр		190	30	15	30		115						

2 семестр

Змістовий модуль 3. Аналіз роботи лінійних автоматичних систем при випадкових збуреннях.													
Тема 1. Характеристики збурень як випадкових процесів. Визначення характеристик по експериментальним реалізаціям.	16	16	2		4		10						
Тема 2. Канонічне розкладання випадкових процесів. Спектральна густина випадкового процесу.	17	16	4	2			10						
Тема 3. Проходження випадкового процесу через лінійну систему.	18	13	2	2	2		7						
Тема 4. Визначення якості роботи лінійних автоматичних систем при стаціонарних збуреннях	19	12	2	1	2		7						
Тема 5. Характеристики стохастичних динамічних систем. Кореляційна теорія випадкових процесів.	20	10	2		2		6						
Разом за змістовим модулем 3		69	12	5	12		40						
Змістовий модуль 4. Нелінійні автоматичні системи та методи аналізу їх роботи.													
Тема 6. Поняття про нелінійну АС. Види нелінійностей. Динаміка нелінійних систем.	21	14	2		2		10						
Тема 7. Метод припасування.	22	14	2	2			10						

Приклад побудови руху нелінійної системи цим методом.													
Тема 8. Метод фазового портрета. Фазові траєкторії. Особливі точки на фазових портретах.	23	10	2	2			8						
Тема 9. Метод гармонічної лінеаризації. Передатна функція нелінійної ланки.	24	11	5	2	2		10						
Разом за змістовим модулем 3		59	11	6	4		38						
Змістовий модуль 5. Цифрові системи керування													
Тема 10. Поняття про дискретну систему автоматичного керування.	25	14	4	2	2		6						
Тема 11. Особливості динаміки цифрових систем керування	26	10	4		2		4						
Тема 12. Z-перетворення. Теореми Z-перетворення. Дискретні передатні функції цифрових систем керування у Z-перетворенні	27	12	4	2	2		4						
Тема 13. Поняття про стійкість цифрових систем керування	28	8	2		2		4						
Тема 14. Оцінка якості цифрових систем керування. Методи побудови перехідних процесів цифрових систем керування	29	10	4		2		4						
Тема 15. Синтез цифрових коригуючих пристроїв за	30	12	4		4		4						

допомогою логарифмічних частотних характеристик													
Разом за змістовим модулем 5		66	22	4	14		26						
Разом за 2 семестр		194	45	15	30		104						
Усього годин		384	75	30	60		219						
Курсовий проект (робота) з Теорії автоматичного керування	34												
Усього годин	34												

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Побудова математичних моделей елементів автоматичних систем аналітичним методом.	2
2	Дослідження АЧХ та ФЧХ елементарних динамічних ланок.	2
3	Вплив коефіцієнтів динамічних ланок на їх перехідні та частотні характеристики.	3
4	Отримання еквівалентних передаточних функцій різних видів з'єднань динамічних ланок.	2
5	Побудова функціональних та структурних алгоритмічних схем автоматичних систем с.г. виробництва.	2
6	Дослідження стійкості АС за алгебраїчними критеріями.	2
7	Побудова функціональних схем автоматизації	2
8	Синтез лінійних автоматичних систем за допомогою ЛЧХ.	2
9	Дослідження впливу зони неоднозначності на параметри та рух нелінійних систем.	1
10	Побудова частотних характеристик автоматичних систем.	2
11	Визначення показників якості роботи автоматичних систем при типових сигналах на вході в систему.	2
12	Побудова бажаних ЛЧХ та технічна реалізація коректуючи ланок.	2
13	Перевірка забезпечення системою зоотехнічних або агротехнічних вимог в процесах с.г. виробництва.	2
14	Дослідження якості роботи нелінійної системи при випадкових збуреннях методом статистичної лінеаризації.	2
15	Визначення допустимих періодів квантування у	2

	цифрових системах керування.	
--	------------------------------	--

**6. Теми семінарських занять
(Відсутній вид робіт за навчальним планом)**

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Дослідження перехідних характеристик елементарних ланок.	2
2	Дослідження функцій ваги елементарних динамічних ланок. Дослідження передатних функцій елементарних динамічних ланок	4
3	Дослідження АФЧХ елементарних динамічних ланок.	4
4	Дослідження стійкості автоматичних систем за частотними критеріями.	2
5	Дослідження стійкості та запасів стійкості для систем із чистим запізненням.	2
6	Дослідження перехідних процесів автоматичних систем та визначення їх показників якості роботи.	2
7	Дослідження впливу коефіцієнта передачі на показники якості роботи АС.	2
8	Дослідження впливу чистого запізнення на показники якості роботи АС.	2
9	Визначення характеристик стаціонарних випадкових процесів по одній реалізації.	2
10	Апроксимація та аналіз моделей характеристик стаціонарних випадкових процесів.	2
11	Дослідження зміни характеристик випадкових процесів при проходженні через лінійну систему.	2
12	Оцінка якості роботи автоматичних систем під дією стаціонарних випадкових збурень.	2
13	Визначення тривалості технологічних циклів у стохастичних динамічних системах.	2
14	Дослідження можливих видів руху нелінійних систем.	2
15	Дослідження залежностей амплітуди, періоду і частоти автоколивань від зміни параметрів нелінійних ланок.	2
16	Визначення періоду квантування сигналів у цифрових системах керування	2
17	Використання MATLAB для аналізу цифрової системи керування	2
18	Дослідження стійкості цифрових систем керування	2
19	Дослідження перехідних процесів у цифрових системах керування	2

20	Синтез цифрових ПД-регуляторів	2
----	--------------------------------	---

8. Самостійна робота

9. Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни використовуються такі методи навчання:

- М1. Лекція (дискусія, проблемна)
- М2. Лабораторна робота
- М3. Проблемне навчання

Та методи контролю:

- МК1. Тестування
- МК2. Контрольне завдання
- МК4. Методи усного контролю
- МК5. Екзамен

10. Форми контролю

Кожна з форм контролю має особливості й залежить від мети, змісту та характеру навчання.

У процесі навчання дисципліни використовуються наступні форми контролю:

- Поточний контроль: усне опитування (індивідуальне, фронтальне, групове), комп'ютерне тестування, виконання лабораторних робіт відповідно плану
- Підсумковий контроль: тестування та екзамен (теоретичне завдання, практичне завдання, опитування - співбесіда)

12. Методичне забезпечення

1. Шуруб Ю.В., Дудник А.О. Методичні вказівки до лабораторних робіт з Теорії автоматичного керування: - К.: Видавничий центр НУБіП України, 2015. – 92 с.
2. Головінський Б.Л., Шуруб Ю.В., Чапний М.В. Теорія автоматичного управління. Вступ до стохастичної теорії управління. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів очної і заочної форм навчання напряму підготовки 6.050202 “Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології” - Вид. центр НУБіП України. – 2009. – 54 с.
3. Головінський Б.Л., Шуруб Ю.В., Чапний М.В. Теорія автоматичного управління. Нелінійні системи автоматичного управління. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів очної і заочної форм навчання напряму підготовки 6.050202 “Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології”. - Вид. центр НУБіП України. – 2010. – 75 с.

4. Головінський Б.Л., Шуруб Ю.В. Теорія автоматичного управління. Лінійні детерміновані системи автоматичного управління. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів очної і заочної форм навчання напряму підготовки 6.050202 “Автоматизація та комп’ютерно-інтегровані технології”. - Вид. центр НУБіП України. – 2011. – 79 с.
5. Головінський Б.Л., Шуруб Ю.В. Теорія автоматичного управління. Аналіз стійкості та якості роботи систем автоматичного управління. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів очної і заочної форм навчання напряму підготовки 6.050202 “Автоматизація та комп’ютерно-інтегровані технології”. - Вид. центр НУБіП України. – 2011. – 40 с.

13. Рекомендована література

– основна:

1. Попович М.Г., Ковальчук О.В. Теорія автоматичного керування: Підручник. – К.:Либідь, 2007. – 656 с.
2. Головінський Б.Л., Шуруб Ю.В., Лисенко В.П. Теорія автоматичного управління: навч. посіб. – К.: Вид.Центр НУБіП України, 2012. – 240 с.
3. Цифрові системи керування. Навчальний посібник / Головінський Б.Л., Шуруб Ю.В., Дудник А.О., Лисенко В.П. – К.: Видавничий центр НУБіП України, 2016. – 110 с.
4. Автоматика и автоматизация производственных процессов. И.И.Мартыненко, Б.Л.Головинский, Р.Д.Проценко, Т.Ф.Резниченко. – М.:Агропромиздат, 1985. – 328 с.
5. Бородин И.Ф., Кириллин Н.И. Основы автоматизации производственных процессов. – М.:Колос, 1977. – 327 с.
6. Мартыненко И.И., Лысенко В.Ф. Проектирование систем автоматизации. - М.:Агропром-издат, 1990. – 200 с.
7. Бесекерский В.А., Попов Е.П. Теория систем автоматического регулирования. – М: Физматгиз, 1975. – 768 с.
8. Юревич Е.И. Теория автоматического управления. – Л.: Энергия, 1975. – 414 с.
9. Основы автоматического управления / Под ред. В.С.Пугачева. – М.:Наука, 1974. – 719 с.

– допоміжна

1. Ключев А.Ф. Автоматическое регулирование.- М.:Энергия, 1973. – 280 с.
2. Штейнберг Ш.Е., Хвилевичкий Л.О., Ястребенецкий М.А. Промышленные автоматические регуляторы. Под ред. Е.П.Стефани. – М.: Энергия, 1973. – 568 с.
3. Моделирование сельскохозяйственных агрегатов и их систем управления / Под ред. проф. А.Б.Лурье. – Л.:Колос, 1979. – 312 с.
4. Гуляев Г.А. Автоматизация процессов послеуборочной обработки и хранения зерна. – М.:Агропромиздат, 1990. – 240 с.

5. Шелдон С.Л. Чанг. Синтез оптимальных систем автоматического управления. - М.:Машиностроение, 1964. – 440 с.
6. Пугачев В.С., Сеницын И.Н. Стохастические дифференциальные системы. – М.:Наука, 1985. – 559 с.
7. Вентцель Е.С. Теория вероятностей. – М.:Наука, 1969. – 576 с.
8. Цыпкин Я.З. Основы теории автоматических систем. – М.: Наука, 1977. – 560 с.
9. Зайцев Г.Ф., Костюк В.И., Чинаев П.И. Основы автоматического управления и регулирования. – К.: Техніка, 1975. – 496 с.

14. Інформаційні ресурси

Електронний навчальний курс:

<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1271>